

ГЛОБАЛЬНІ ПРОЦЕСИ І ФЕНОМЕН МАНІПУЛЯЦІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РЕАЛЬНОСТІ

Актуальність обраної теми, обумовлена тим, що з розвитком глобалізації у всіх сферах нашого життя, посиленням впливу трансконтинентальних корпорацій на економіку, науку, освіту, політику, інформаційне поле, гостро стоїть питання збереження самоїдентичності, формування стійкого критичного мислення, як інструменту захисту. Процеси глобалізації, що відбуваються на сьогоднішній день в суспільстві, тісно пов'язані з розвитком інформаційних технологій, що, в свою чергу, призводить до появи нових джерел небезпеки.

Процес інформатизації суспільства, його державних та суспільних інститутів, розвивається стрімко і як правило непередбачено і некеровано. Щодо сучасного політичного процесу, то він безумовно характеризується використанням різноманітних форм впливу, і найбільш поширеним є саме маніпулювання свідомістю. Аналіз політичного маніпулювання, як прихованого управління політичною свідомістю і поведінкою людей реалізований у роботах В.Мальцева, О.Гуменюк, Б.Станкевича та ін.

Сьогодні маніпулювання особистістю, використання різних засобів і технологій інформаційно-психологічного впливу на людей стало досить звичайним явищем в повсякденному житті, економічній конкуренції та політичній боротьбі. Маніпуляція свідомістю людини це своєрідне панування над духовним станом людей, управління шляхом нав'язування їм ідей, установок, мотивів, стереотипів поведінки, вигідних суб'єкту впливу [1, с. 13]. Маніпуляція - це вид духовного, психологічного дії. Ця дія на психічні структури людської особистості є прихованою, і не має відчуватися об'єктом маніпуляції [2, с. 37].

Так, глобальні інформаційні потоки, поширюючись у внутрішньому інформаційному просторі держави, впливають на мислення людей, їх певні переконання, як наслідок, є своєрідним заклик до вчинення масових дій, які можуть мати не тільки конструктивний характер, а й деструктивний. Маніпулювання свідомістю відбувається здебільшого тими, хто контролює засоби масової інформації. Маніпулятивні технології засобів масової інформації є важливим інструментом впливу на свідомість як особистості так

і суспільства в цілому. Через «габітуацію» в інформаційному потоці здійснюється модифікація сприйняття інформації. Звикання в такому дискурсі нерозривно пов'язане з процесом «стереотипізації», за допомогою якої можна чинити тиск як на несвідомі, так і на усвідомлені аспекти людського життя.

Термін габітуація (habituation) означає звикання [5]. Тобто в результаті частого або тривалого впливу стимулу, мозок звикає до нього, і реакція, що викликається цим подразником, зникає зовсім або значно слабшає. Іншими словами, все, що мозок перестає вважати новим і потенційно небезпечним, перестає його цікавити і, як наслідок, викликати бурхливу реакцію [3]. Так, наприклад, Д. Зіглер дає сім характеристик габітуації: 1) при втраті сили стимулу з подальшим її відновленням, реакція буде аналогічна за силою з першим її сприйняттям (ефект відновлення); 2) послідовність, частоти і необхідність габітуації безпосередньо впливає на швидкість набуття стимулу або його згасання, при частому впливі ефект від габітуації збільшується, але виникає ризик її втрати; 3) неправильно використана сила стимуляції (штучна) може спричинити за собою уповільнення габітуації; 4) додатковий стимул, як правило, не шкодить і не перешкоджає продовженню і збереженню габітуації; 5) інтенсивний додатковий стимул здатний остаточно закріпити габітуацію, за умови, що він кардинально відрізняється від основного стимулу; 6) в рідкісних випадках схожі стимули позитивно впливають на габітуацію; 7) з плином часу габітуація закріплюється [4].

Саме на несвідомому рівні інтерпретуються візуальні і аудіальні дані. Образи, що створюють відхилення від цілісного сприйняття дійсності, не дозволяють сформувати неупереджену, об'єктивну думку про події які відбуваються. Таким чином, феномен маніпуляції в процесі глобалізації обумовлений такими зовнішніми факторами, як знання несвідомих механізмів суспільства і його можна віднести до керованого, зовнішнього впливу політичної системи. Це приховане управління політичною свідомістю і поведінкою людей з метою примусити їх діяти або не діяти в інтересах маніпуляторів, нав'язування волі маніпулятора в формі прихованого впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арабаджієв Д.Ю., Сергієнко Т.І. Маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні. *Гілея: науковий вісник*. К.: «Видавництво «Гілея», 2019. Вип. 146 (№ 7). Ч. 3. Політичні науки. С.12-15.
2. Арабаджієв Д.Ю., Сергієнко Т.І. Політична маніпуляція та інформаційно-психологічна безпека в політичних відносинах. *Політикус: Науковий журнал*. Видавничий дім «Гельветика». №2. 2020. С.36-43.

3. Звикання (габітуація) (HABITUATION). URL: <http://psih.pp.ua/15936>
(дата звернення 17.04.21)
4. Зиглер Д. Теории личности. СПб.: Питер, 2003. 609 с.
5. Севериновська О. В. Етологія: підручник для вищих навчальних закладів: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 292 с.